

VILLE-SAMULI HAVERINEN
YTM, väitöskirjatutkija
Itä-Suomen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden laitos

SARI TUUVA-HONGISTO
FT, tutkimuspäällikkö
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia

Toteutuuko digitalisaatiolupaus syrjäisellä maaseudulla asuville nuorille?

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.146010>

Digitalisaation on uskottu luovan yhdenvertaisia elämänrakentamisen mahdollisuuksia ”diginatiiveina” pidetyille nuorille. Digitalisaation merkitys korostuu erityisesti laajojen maaseutualueiden ja pitkien etäisyyksien Suomessa. Artikkelissa tarkastellaan, miten digitalisaatio, ja sen lupaukset, materialisoituvat syrjäisellä maaseudulla asuville nuorille – vai tapahtuuko niin? Kuinka saavutettavuus ja tasa-arvo toteutuvat ja liittyykö maaseudun diginuoruuteen edelleen erilaisia ja eritasoisia esteitä? Digitaalisuus nähdään artikkelissa nuorille tarjoutuvana mahdollisuusrakenteena, joka yhtäältä luo uudenlaisia mahdollisuuksia, mutta toisaalta vahvistaa ja uusintaa eriarvoisuutta. Artikkelissa jäsennetään syrjäseudulla asuvien noin 15-vuotiaiden nuorten osallisuutta ”digitaalisten kuilujen” avulla ja pohditaan tasa-arvoisten mahdollisuuksien toteutumisen edellytyksiä vuosina 2021–2022 kerätyn määrällisen ja laadullisen tutkimusaineiston analyysissa.

Asiasanat: digitalisaatio, maaseutu, yhdenvertaisuus, nuoret

Erilaisissa poliittisissa keskusteluissa yksi digitalisaation keskeisistä argumenteista liitetään lupaukseen teknologian tasa-arvoisuudesta (Jasanoff & Kim 2009; boyd 2014). Digitalisaation on uskottu luovan yhdenvertaisia elämänrakentamisen mahdollisuuksia ”diginatiiveina” (*digital natives*) (Prensky 2001) pidetyille nuorille. Sen on katsottu kumoavan nuorille tärkeiden asioiden, kuten koulutuksen, työn, harrastusten ja ystävien, tavoitettavuuteen liittyviä eroja. Monet nuoret ovatkin ottaneet digitaaliset tarjoumat luontevaksi osaksi arkeaan, sosiaalista kanssakäymistään ja erilaisten asioidensa hoitamista (Moxon ym. 2021; Pöysä & Ristaniemi 2023).

Digitalisaation yhdenvertaisuudessa Suomea pidetään usein mallimaana. Vallalla on vahva usko siihen, että tasa-arvoisuus lisääntyy ikään kuin automaattisesti tarjoamalla tarvittava tekninen infrastruktuuri sekä mahdollisuus ja osaaminen digitaalisen teknologian käyttämiseen. Digitalisaation voi katsoa olevan laaja-alainen, nopeasti useilla eri elämänalueilla etenevä yhteiskunnallinen muutos, joka vaikuttaa monin eri tavoin ihmisten elämään ja arkeen. Se ei ole vain teknistä kehitystä vaan ilmiö, joka muuttaa elämisen ehtoja perustavanlaatuisesti (Correa & Pavez 2016; Lindgren ym. 2019).

Digitalisaation merkitys korostuu laajojen maaseutualueiden ja pitkien etäisyyksien Suomessa (Honkaniemi & Luoto 2016). Erityisesti monet arjen palvelut ovat siirtyneet digitaalisiksi palveluiksi Internetiin. Tämän on katsottu lisäävän palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta maaseudun harvenevassa palveluverkossa (Hirvonen ym. 2020). Digitalisaation myötä pitkät välimatkat ovat menettäneet osin merkitystään: arjen ja yhteydenpidon helpottuminen, monipaikkaisuuden lisääntyminen sekä etätyöskentelyn ja -opiskelun mahdollistuminen kytkeytyvät olennaisesti maaseudun digitalisaation lupaukseen (Honkaniemi & Luoto 2021). Lisäksi digitalisaation uskotaan tehostavan maataloutta, kasvattavan maaseudun elinvoimaisuutta, edistävän innovointia ja kehitystä sekä kannustavan yhteistyöhön eri toimijoiden välillä (Kurvinen ym. 2018).

Digitaalista infrastruktuuria edistävät politiikat perustuvat ajatukseen siitä, että paremmat digitaaliset yhteydet edistävät kehitystä ja talouskasvua. Suurin osa poliittisista toimista onkin keskittynyt infrastruktuurin esteiden poistamiseen, kuten tietokoneiden ja nopean Internet-yhteyden tarjoamiseen (Correa & Pavez 2016). Digitalisaation edistämiseen keskittyvistä toiveista ja ponnisteluista huolimatta digitaalisten laitteiden ja ympäristöjen käyttöönotto ja käyttöaste maaseudulla jää

edelleen vähäisemmäksi kuin muilla alueilla. Taloudellisiin resursseihin ja teknologiseen infrastruktuuriin panostaminen eivät ole tuottaneet tuottavaa tulosta digitalisaatiossa. Jan van Dijk (2005) esittääkin, että teknologisen infrastruktuurin saatavuus on vain ensimmäinen askel kohti digitalisaatiota.

Kriittisissä tarkasteluissa digitalisaatio on yksi potentiaalinen ”lisäkierre” monenlaisten intersektionaalisten ja alueellisten eriarvoisuuksien vyyhdissä (esim. Helsper 2021). Vaikka digitaalisuuden katsotaan jo olevan etenkin nuorille kaikkialla läsnä olevaa, kytkeytyy siihen runsaasti myös erilaisia eroja ja esteitä. Digitalisaatioon liittyvistä eroista on puhuttu esimerkiksi digitaalisina jakoina ja kuiluina, myös maaseudun digitalisaation liittyen. ”Digitaalinen kuilu” (*digital divide*) (van Dijk 2005) ja epätasa-arvo olivat esillä niin julkisessa keskustelussa kuin tutkimuksessakin erityisesti 2000-luvun alussa. Myöhemmin kuilun on katsottu olevan ensisijaisesti jossakin ”kehittyneiden ja kehittymättömien” maiden välillä ja siten ”länsimaisissa tietoyhteiskunnissa” se on siloteltu. Jan van Dijk (emt.) on esittänyt, että vaikka digitaalisen kuilun laajeneminen on lakannut, se on kuitenkin samalla syventynyt erityisesti sellaisissa maissa, joissa fyysinen pääsy (*access*) teknologisten laitteiden äärelle on muuttunut eräänlaiseksi itsestäänselvyudeksi. Erot käytössä, osaamisessa ja osallisuudessa ovat kasvaneet. Kun tieto- ja kommunikaatioteknologiat ovat sulautuneet saumattomaksi osaksi yhteiskuntaa, ne ovat kiinnittyneet yhä vahvemmin jo olemassa oleviin sosiaalisiin jakoihin.

Laura Robinson ja muut (2015) ovat eritelleet digitaalista jakautumista eri tasoihin. Ensimmäisen tason jaolla he tarkoittavat tieto- ja kommunikaatioteknologioiden levinneisyyttä eli teknologisen infrastruktuurin olemassaoloa. Toisen asteen jaolla he viittaavat taitoihin ja osallistumiseen eli käyttäjien välisiin jakoihin. Kolmas taso digitaalisen jaon tarkastelussa ovat sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset kontekstit. Jaot eivät ole irrallisia sosiokulttuurisista yhteyksistään, ja tästä syystä digitaalinen eriarvoisuus voi jopa voimistaa olemassa olevia eriarvoistumisen muotoja (ks. myös Weckroth ym. 2022). Henry Jenkins ja muut (2006) puhuvat erityisesti nuorten ”osallistumiskuilusta” (*participation gap*). He huomauttavat, että teknologian saatavuus ei enää täysin määritä tieto- ja viestintätekniiikan erilaisesta käytöstä johtuvaa eriarvoisuutta. Sen sijaan altistuminen osallistavaa kulttuuria ja digitaalista lukutaitoa lisääville kokemuksille ei ole tasa-arvoisesti nuorten saatavilla, vaikka he pääsisivät yhdenvertaisesti digitaaliseen mediaan.

Artikkelissa pureudutaan siihen, miten digitalisaatio, ja sen lupaukset, materialisoituvat syrjäisellä maaseudulla asuville nuorille – vai tapahtuuko niin? Kuinka saavutettavuus ja tasa-arvo toteutuvat ja liittyykö maaseudun diginuoruuteen edelleen erilaisia ja eritasoisia esteitä? Analyysi pohjautuu Suomen Akatemian rahoittamaan Luokkaistuva digiyhteiskunta – Nuorten eriarvoistuvat elämät sosioteknologisissa imperatiiveissa ja kuvitelmissa -tutkimushankkeeseen (DEQUAL), jossa tarkastellaan peruskoulun yhdeksännellä luokalla olevien nuorten digitaalisia kulttuureita ja käytäntöjä. Tutkimuksen taustalla on ajatus erilaisista fyysisistä paikoista ja ympäristöistä, joiden materiaaliset sekä sosio- ja nuorisokulttuuriset toimintamahdollisuudet ovat nuorille erilaisia ja epätasa-arvoisia.

Artikkelin alussa luodaan kehys teoreettiseen ja käsitteelliseen lähestymistapaan sekä avataan nuorten digitaaliseen osallistumiseen ja osallisuuteen kietoutuvia eroja. Seuraavaksi esitetään tarkastelussa hyödynnetyt tutkimusaineistot ja -menetelmät. Artikkelin analyysi rakentuu digitaalisten kuulujen varaan. Niissä tuodaan esille, miten tekninen infrastruktuuri ja teknologiset välineet sekä digitaaliset taidot ja sosiokulttuurinen osallisuus muotoutuvat nuorille syrjäisellä maaseudulla suhteessa kaupunkimaisessa ympäristössä asuviin nuoriin. Artikkelin päättyy keskusteluun ja johtopäätösten esittelyyn.

Nuorten digitaalinen osallisuus

Nuorten digitaalista osallistumista ja osallisuutta paitsi idealisoidaan myös yleistetään julkisessa keskustelussa (boyd 2014). Nuoria on vuosikymmenien ajan pidetty diginatiiveina, jotka ottavat uudet digitaaliset laitteet ja toimintatavat käyttöönsä ensimmäisinä laajassa mittakaavassa ja syntyvät teknologisen osallisuuden ja osaamisen äärelle (Ito ym. 2009; boyd 2014). Tämä luo virheellisen kuvan, että kaikki nuoret ovat luonnostaan teknologisesti taitavia digitaalisen yhteiskunnan jäseniä. Nuoruus on kuitenkin suhteellisen pitkä ajanjakso, ja nuorten tavat toimia Internetissä ovat moninaisia ja yksilöllisiä. Myös nuorten digitaaliset valmiudet ja motivaatio vaihtelevat suuresti. (Noppari & Uusitalo 2011; Lauha 2015; Eriksson & Tuuva-Hongisto 2019.) Vaikka yhteiskunnallisia uudistuksia läpäisevän digitalisaation on uskottu ja toivottu luovan yhdenvertaisia mahdollisuuksia nuorille, erilaiset selvitykset (esim.

Bernelius & Huilla 2021) osoittavat monien heidän taustoihinsa kiinnittyvien eriarvoisuuksien olemassaolon ja myös vahvistumisen.

Nuorten digitaalisten teknologioiden ja median käyttötottumuksia on tutkimuksissa luokiteltu monin tavoin. Osallisuuden kulttuurien moninaisuutta korostava Mizuko Ito ja muut (2009) ovat tunnistaneet kolme erilaista osallisuuden muotoa: *hanging out*, *messing around* ja *geeking out*. Niistä ensimmäinen viittaa nuoriin, jotka käyttävät aktiivisesti verkkoympäristöjä ja digitaalisia sisältöjä jakaen, tykäten ja kommentoiden. He eivät kuitenkaan osallistu varsinaisten sisältöjen tuottamiseen. Käytössä korostuu hengailu kavereiden kanssa. *Messing around* -käyttäjien toiminta perustuu leikillisyyteen, sisältöjen muokkaamiseen tai tuottamiseen mutta myös sosiaaliseen osallistumiseen; mediakulttuurit tarjoavat oppimiskokemuksia ja mahdollistavat laajojen sosiaalisten verkostojen luomisen. *Geeking out* -käyttäjät puolestaan ovat uppoutuneita omiin kiinnostuksen kohteisiinsa ja tuottavat aktiivisesti omaa sisältöä omissa yhteisöissään ja alakulttuureissaan.

Suomalaisia peruskoulun yhdeksäsluokkalaisia ja toisen asteen opiskelijoita tutkineet Suvi-Sadetta Kaarakainen ja Meri-Tuulia Kaarakainen (2018) ovat erottaneet neljä digitaalisen teknologian käyttäjäprofiilia: normikäyttäjät, yksipuoliset käyttäjät, monipuoliset aktiivit ja sosiaaliset aktiivit. Sosiaalisten aktiivien ryhmässä valtaosa nuorista oli tyttöjä (85 %). Ryhmässä korostui oman sisällön jakaminen ja digitaalisen teknologian käyttö opiskelussa. Suurin osa yhdeksäsluokkalaisista kuului niin sanottuun normikäyttäjien ryhmään, jossa oman sisällön tuottaminen ja sen jakaminen sekä teknologian käyttö opiskelussa jäivät vähäisemmäksi.

Digitaalisten teknologioiden ja erilaisen median varaan rakentuvilla osallisuuden kulttuureilla on keskeinen merkitys nuorten yleiselle hyvinvoinnille, osallisuuden kokemuksille sekä tulevaisuuden kansalaistaitojen, työelämävalmiuksien ja digitaalisen osallistumisen taitojen kehittymiselle (Kaarakainen & Kaarakainen 2018). DEQUAL-tutkimushankkeessa on eritelty suomalaisen peruskoulun yhdeksännellä luokalla olevien noin 15-vuotiaiden nuorten digitaalista osallisuutta eritasoisten toimijuuksien, käytäntöjen, intensiteettien ja kontekstien avulla. Tutkimuksessa (Tuuva-Hongisto ym. tulossa; vrt. Literat ym. 2018) tehtyjen havaintojen perusteella nuoret elävät hyvin monenlaista digitaalista arkea, eikä kaikilla ole samanlaista pääsyä tai edes kiinnostusta digitaalisuuden pariin.

Digitaalinen osallisuus näkyy kerätyssä tutkimusaineistossa nuorten erilaisina rooleina ja toimijuuksina (*agency*) erilaisissa verkkoympäristöissä (Tuuva-Hongisto ym. tulossa; ks. myös Lauha 2015; Fonseca 2019; Siddiq ym. 2023). Joillekin nuorille digitaalinen osallisuus ja toimijuus voivat tarkoittaa esimerkiksi aktiivista pelaamista. Toisaalta se voi tarkoittaa myös aktiivista roolia sosiaalisessa mediassa, influencersina tai teknologia-yrittäjänä. Digitaalinen ympäristö tukee oman äänen esille tuomista, osallistumista ja tuottamista sekä kyvykkyyttä toimia. Näillä kyvykkyyksillä on suuri merkitys nuorten mediatajun sekä medialukutaidon kannalta. Diginuoruus voi tarkoittaa myös ”niukkaa tai pientä toimijuutta”: se voi olla tiukasti kontrolloitua ja rajautua rooliksi, jossa digitaalisten laitteiden käytöstä kieltäydytään ja sitä rajataan tai keskitytään esimerkiksi kuuntelijan ja katselijan rooliin (Tuuva-Hongisto ym. tulossa). Nuoret pohtivat myös paljon omaa toimijuuttaan digitaalisissa ympäristöissä erityisesti yksityisyyden kannalta. Monet haluavat pysyä ”yksityisinä”, ja pyrkimys yksityisyyden suojaamiseen rajaa toimijuutta digitaalisissa ympäristöissä (boyd 2014; ks. myös Lauha 2015).

Tutkimukseen (Tuuva-Hongisto ym. tulossa) osallistuneet yhdeksäsluokkalaiset nuoret tekevät monenlaisia arkisia asioita Internetissä – ilman, että ne näyttäytyvät heille erityisesti ”digitaalisina käytäntöinä, toimintana tai taitoina”. Nuoret esimerkiksi valokuvaavat, kuuntelevat musiikkia tai äänikirjoja, katsovat uutisia, opiskelevat, viestittelevät ystävien ja perheen kanssa, selaavat Internetiä, pelaavat pelejä ja seuraavat ja katsovat videoita erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä. Yksi tyypillisimmistä nuorten arkisista digitaalisista käytännöistä on juttelu: vuorovaikutus, viestittely, kavereiden kanssa hengailu ja yhdessäolo. Digitaaliset käytännöt tapahtuvat usein yhtäaikaaisesti ”reaalimaailman” tekemisten kanssa.

Nuorten digitaalisen läsnäolon intensiteetti ja sitoutuminen erilaisiin digitaalisiin ympäristöihin vaihtelee paljon. Nuoret voivat olla joko hyvin sitoutuneita omiin verkkoyhteisöihinsä, kaveriporukoihin ja fanikulttuurisiin, tai he voivat kontrolloida oman käyttönsä niukaksi ja tarkasti rajatuksi (Haverinen ym. tulossa; Tuuva-Hongisto ym. tulossa). Näiden tutkimusten havaintojen mukaan nuorten digitaalinen ajankäyttö, ruutu-aika, vaihtelee suuresti: joillakin digitaaliset laitteet voivat olla mukana ja päällä lähes ympärivuorokautisesti, kun taas toiset saattavat olla laitteidensa äärellä vain esimerkiksi puoli tuntia päivässä. Digitaalisen osallisuuden kannalta intensiteetillä on keskeinen merkitys. Digitaalisten

laitteiden käyttö, niiden äärellä vietetty aika, osallistuminen kestoaltaan ja sitoutumiseltaan, hallinnaltaan, kontrolloinniltaan ja rajoituksiltaan muokkaa nuorten kokemusta digitaalisista ympäristöistä. Myös vanhempien suhtautuminen sekä vanhempien luomat ruutuaikaa koskevat säännöt eriävät. Tyypillisesti nuoret ovat hyvin tietoisia ja myös huolissaan siitä, kuinka paljon he käyttävät aikaa digitaalisten laitteiden parissa – ruutuaika rajoituksineen on nuorille hyvin tuttu käsite.

Danah boydin (2014, 38; ks. myös Tuuva-Hongisto ym. tulossa) mukaan digitaaliset kontekstit ovat samaan aikaan sosiaalisia konteksteja, ja nuoret muokkaavat toimintatapojaan erilaisten toimintaympäristöjen mukaan. Kyse ei ole vain tietyistä teknologisista ratkaisuksista tai sovelluksista, vaan siitä, miten jokin tietty teknologia tai sovellus kietoutuu nuorten elämään. Myös sovelluksen käyttötavat ja normit muokkautuvat sosiaalisissa kontakteissa ja nuorten arkisissa ympäristöissä. Digitaalisen osallisuuden kontekstina Snapchat, TikTok tai Discord muovaavat nuorille hyvin erilaisen digitaalisen maiseman, jossa toimia.

Nuoret tekevät digitaalisen osallisuutensa ja ”verkkominänsä” elementtejä näkyväksi eri tavoin ja eri alustoilla, ja he ovat tietoisia niiden erilaisista sosiaalisista odotuksista, kuten siitä, millaisia valokuvia milläkin alustalla tulee jakaa (boyd 2014, 204; Korkmazer ym. 2023). Mediatutkija Sander De Ridder (2021) esittää digitaalisten alustojen hegemonisten mallien määrittävän eriytyneitä maineenhallintastrategioita sekä itseilmaisuja. Sosiaalinen media näyttäytyykin nuorille usein normatiivisena ja visuaalisena tilana, jossa ”näkyväksi ja julkiseksi tekeminen” yhdistyvät.

Ellen Helsperin (2012, 406) mukaan ihmisille kertyy digitaalisten teknologioiden käytöstä erilaisia taloudellisia, kulttuurisia, sosiaalisia ja henkilökohtaisia hyötyjä. Helsper (ks. myös Kaarakainen & Kaarakainen 2018) näkee nämä myös käytön osa-alueina, joihin digitaalinen osallistuminen eri muodoissaan on luokiteltavissa. Tutkimukset osoittavat, että jotkin Internetin käytön muodot tuottavat käyttäjilleen ja harrastajilleen toisia enemmän osaamispääomaa, minkä takia ei pitäisikään puhua yleisesti teknologioiden tai Internetin käytöstä, etenkin rajoittuneesti sen mää-
räästä, vaan käytön eri muodoista.

Robinsonin ja muiden (2015) mukaan on yhä selvempää, että yksilöiden digitaalisella sitoutumisella ja osallisuudella on keskeinen rooli niin koulutuksessa suoriutumisessa, työmarkkinoilla menestymisessä, yrittäjyy-

dessä kuin terveyspalvelujen käytössä. Ne, jotka toimivat paremmin digitaalisessa maailmassa ja osallistuvat aktiivisemmin digitaaliseen yhteiskuntaan ja sen sosiaalisiin elämän muotoihin, hyötyvät digitaalisessa mielessä heikommassa asemassa oleviin nuoriin verrattuna.

Tutkimusaineistot ja -menetelmät

Artikkeli perustuu vuosien 2021–2022 aikana tuotettuun monipaikkaiseen määrälliseen ja laadulliseen tutkimusaineistoon nuorten digitaalisesta arjesta. Tutkimus kohdentuu kyseisellä ajanjaksolla peruskoulun yhdeksännellä luokalla olleisiin noin 15-vuotiaisiin nuoriin. Tutkimusaineiston kokoaminen on käynnistetty digitaalisten laitteiden käyttöä, osallisuutta ja asuinpaikkaa taustoittavalla Internetissä toteutetulla kyselyllä. Kysely kohdistettiin paikkakunnille, jotka määriteltiin tutkimuksessa alustavasti vetovoimaiseksi kasvukeskukseksi, pienemmäksi teollisuuskaupungiksi ja syrjäiseksi maaseuduksi. Tässä artikkelissa keskitytään maaseudulta kerättyyn aineistoon peilaten sitä tutkimuskokonaisuuteen.

Kyselomakkeessa esitetyt noin 30 kysymystä oli jaettu neljään temaattiseen osioon, ja ne käsittelivät muun muassa nuorten erilaisten digitaalisten laitteiden, palvelujen ja alustojen käyttöä, saatavuutta ja kokemuksia niistä. Lomakkeeseen sisältyi myös joukko viisiportaisella Likertasteikolla vastattavia väittämiä, jotka käsittelivät vastaajan digitaalisia taitoja ja vaikutusmahdollisuuksia, itseilmaisuutta sekä kokemuksia ryhmäytymisestä ja kiusaamisesta erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä. Kysely sisälsi lisäksi joitakin taustatietokysymyksiä, jotka koskivat esimerkiksi vastaajan sukupuolta, asuinpaikkaa, julkisen liikenteen käyttöä, erilaisten nuorille olennaisten palveluiden etäisyyttä kodista, perheen kokoonpanoa ja taloudellista toimeentuloa sekä vanhempien koulutustasoa ja ammattia.

DEQUAL-tutkimushankkeen taustalla on ajatus fyysisistä paikoista ja ympäristöistä, joissa nuorille avautuvat erilaiset materiaaliset rakenteet ja joissa sosio- ja nuorisokulttuuriset toimintamahdollisuudet ovat paitsi erilaisia myös eriarvoisia. Yhtenä keskeisenä eroja tuottavana olosuhteena nähdään nuorten asuinpaikka: Miten vetovoimaiset kasvukeskukset, nuorista tyhjenevät pienet teollisuuskaupungit ja syrjäinen maaseutu erilaisine materiaalisine ja sosiokulttuurisine piirteineen muovaavat nuorten mahdollisuuksia ja tapoja rakentaa arkeaan ja elämänsä digitalisoituneessa yhteiskunnassa?

Internetissä toteutettuun kyselyyn vastasi yhteensä 418 nuorta. Vastanneista tyttöjä oli 53 prosenttia (n=222) ja poikia 42 prosenttia (n=175). Sukupuoleltaan ei-binäärisiä tai vastaajia, jotka eivät halunneet kertoa omaa sukupuoltaan, oli noin viisi prosenttia (n=21). Tutkimukseen osallistuneiden nuorten asuinpaikat poikkeavat toisistaan merkittävästi sisältäen niin maaseutu- kuin kaupunkimaisia alueita: väestöltään pienimmissä kunnissa saattoi olla alle 5 000 asukasta ja suurimmissa yli 100 000. Artikkelissa nämä nuorten asuinpaikat ymmärretään toisistaan poikkeavina elämisen ympäristöinä, jotka tuottavat nuorille erilaisia konkreettisia mahdollisuuksia paitsi elää jokapäiväistä elämäänsä myös tehdä tulevaisuutta koskevia suunnitelmia.

Kyselyyn vastanneet nuoret on jaettu eri kuntiin heidän asuinpaikkansa postinumeron perusteella. Tämän jälkeen osa kunnista on yhdistetty toisiinsa ja muodostettu niistä suurempia alueita, eräänlaisia muokattuja seutukuntia. Lopuksi jokainen (seutu)kunta on luokiteltu hyödyntäen Tilastokeskuksen tarjoamia tilastotietoja sekä yksityisten tutkimus- ja konsulttiyritysten (esim. MDI 2021) laatimia aluekehityksen tilannekuvia. Keskeisiä indikaattoreita tässä luokitteluprosessissa ovat olleet muun muassa alueen väestömäärä ja sen muutos, nuoren väestön osuus, väestön koulutustaso, taajama-aste sekä työmarkkinoiden koostumus.

Edellä kuvatulla tavalla erilaisten tilastollisten tunnuslukujen avulla muodostetut elämisen ympäristöt, joihin tutkimukseen osallistuneet nuoret on sijoitettu, eivät ole ”oikeita” maantieteellisiä sijainteja, vaan yksinkertaistettuja luokitteluja. Ne ovat kuvitteellisia, mutta silti ”todellisia”, yleismaailmallisesti tunnistettavia fyysisiä ympäristöjä, jotka suuntaavat nuorten tapoja rakentaa jokapäiväistä elämäänsä digitalisoituneessa yhteiskunnassa. Tutkimuksessa (ks. myös Haantio & Haverinen tulossa) määritellyt ympäristöt ovat elinvoimainen kasvukeskus, väestöllisesti taantuva teollisuuskaupunki sekä syrjäinen maaseutu.

Tutkimukseen osallistuneista nuorista noin puolet (n=198) sijoitettiin väestöllisesti taantuvaan teollisuuskaupunkiin ja hiukan yli kolmasosa (n=149) vetovoimaiseen kasvukeskukseen (n=149). Syrjäisellä maaseudulla nuorista asui määrittelyn mukaan noin 14 prosenttia (n=59). Vastaaajista noin kolme prosenttia (n=12) ei joko osannut tai halunnut täyttää kyselylomakkeeseen asuinpaikkaa koskevaa tietoa.

Tässä artikkelissa keskitytään syrjäiseksi maaseudeksi määriteltyyn elämisen ympäristöön ja sitä koskeviin havaintoihin. Syrjäisellä maaseu-

dulla viitataan tutkimuksessa suhteellisen pienikokoiseen itäiseen asutuskeskukseen, jonka taajama-aste on alhainen. Ympäristölle on ominaista, että sen väestö vähenee, ikääntyy ja on suhteellisen matalasti koulutettua. Merkittävä osa syrjäisen maaseudun väestöstä työskentelee alkutuotannon parissa.

Artikkelissa lähestytään määrällistä aineistoa tilastollisen kuvailun keinoin sen kontekstualisoidessa ja taustoittaessa analyysia hahmottamalla ja jäsentämällä paitsi tutkimuskenttää myös tarkastelun kohteena olevaa ”diginuoruutta” yleisellä tasolla. Käytännössä kyselyaineiston analyysi perustuu kyselyn eri muuttujien jakaumien tilastolliseen kuvaukseen. Kyselyssä nuorilta tiedusteltiin myös heidän halukkuuttaan osallistua myöhemmin järjestettävään haastatteluun. Haastateltavia kertyi yhteensä 36, jotka kaikki asuivat kaupunkimaisilla alueilla. Haastattelut toteutettiin etäyhteyden välityksellä hyödyntäen erilaisia digitaalisia alustoja. Tämän laadullisen haastatteluaineiston analyysi noudattaa reflektiivistä temaattista sisällönanalyysia, ja se on toteutettu dialogisessa suhteessa tutkimustietoon perustuvaan kirjoittajien alustavaan käsitykseen digitaalisaation vaikutuksista nuorten elämään (ks. Braun & Clarke 2022). Aineisto on luokiteltu koodaamalla transkriptoidut haastattelut aineistolähtöisesti NVivo-ohjelmalla.

Laadullista aineistoa tulkitaan ja käytetään artikkelissa esimerkinomaisesti. Haastatteluaineistoa varsinaiselta ”syrjäiseltä maaseudulta”, siten kuin se on tämän tutkimuksen yhteydessä määritelty, ei pystytty kokoaamaan, koska vapaaehtoisia haastateltavia ei saatu koottua Internetissä toteutetun kyselyn tai sosiaalisessa mediassa tehdyn mainonnan keinoin. Kumuloituvaa niin kutsuttua lumipallomenetelmää ei haluttu hyödyntää, koska koettiin, että sen avulla paikannetut haastateltavat olisivat olleet ”käyttäjäprofiililtaan” liian poikkeavia verrattuna kaikkiin kyselyyn vastanneisiin nuoriin. Tästä syystä kyselyaineiston analyysia vahvistetaan artikkelissa yksittäisillä haastatteluilla, joissa nuoret määrittelivät elinympäristönsä maaseudulle tai kaupunkimaisen ympäristön laidalla sijaitsevaan kylään. Erityisesti pseudonyymi Kristianin haastattelua käytetään artikkelissa kertojanäänenä havainnollistamaan määrällistä tutkimusaineistoa. Kristian asuu väestöllisesti taantuvan teollisuuskaupungin läheisellä maaseudulla ja määrittelee oman asuinpaikkansa ”metsäksi”. Hän tuo myös haastattelussaan esiin maaseutumaiseen elämänpiiiriin kuuluvia elementtejä. Monet määrällisen tutkimusaineiston havainnot todentuvat Kristianin haastattelusitaattien kautta.

Epistemologisessa mielessä artikkelissa on tavoitteena valottaa nuorten digitaalista arkea tarjoamalla tietoa nuorista digitaalisten laitteiden, palvelujen ja alustojen käyttäjinä sekä heidän asenteistaan ja käsityksistään digitaalista vuorovaikutusta ja viestintää kohtaan yleensä.

Syrjäisen maaseudun infrastruktuuri ja teknologiset välineet

Tutkimuksissa tunnistettu ensimmäinen digitaalinen kuilu koskee teknisen infrastruktuurin puutetta syrjäisellä maaseudulla (Robinson ym. 2015; Hänninen ym. 2021). Tässä artikkelin ensimmäisessä analyysiosiossa tarkastellaan sitä, miten nuoret kuvaavat digitaalista teknologiaa, jota heillä on käytössään, ja pohditaan, liittyykö siihen jotain rajoituksia verrattuna niihin nuoriin, jotka asuvat kaupunkimaisemmissa ympäristöissä. Infrastruktuuri ja erilaiset teknologiset välineet muodostavat digitaalisen osallisuuden perustan. Ilman tarkoitukseen sopivia välineitä ja niiden käytön mahdollistavaa infrastruktuuria osallistuminen digitaalisen yhteiskunnan toimintaan olisi hyvin vaikeaa.

Tietoliikenneverkot ovat elintärkeä osa modernin yhteiskunnan teknistä infrastruktuuria. Esimerkiksi Liikenne ja viestintäministeriön (2020) ja Euroopan komission tavoitteiden mukaisesti vuonna 2025 jokaisella kotitaloudella tulisi olla käytössään 100Mbit/s-Internet-yhteys. Suomessa saatavilla olevissa nopeuksissa on kuitenkin merkittäviä alueellisia eroja, jolloin kaupungeissa ja niiden läheisyydessä asuvilla on paremmat lähtökohdat teknologian hyödyntämiseen kuin syrjäisemmillä haja-asutusalueilla asuvilla (Viinämäki ym. 2017).

Osallistuminen digitalisoituvan yhteiskunnan toimintaan edellyttää teknisen infrastruktuurin lisäksi yhteiskunnan jäseniltä toimivia ja ajan tasalla olevia digitaalisia välineitä. Tällaisia ovat perinteisten tietokoneiden lisäksi esimerkiksi älypuhelimet, tablet-tietokoneet, pelikonsolit ja älykellot. Laitteiden käyttöä tukee pääsy digitaalisiin ympäristöihin, kuten erilaisiin palveluihin ja alustoille, jotka puolestaan mahdollistavat pääsyn digitaalisiin sisältöihin. Teknologisilla välineillä on usein lyhyt elämänskaari niiden kehittyessä nopeasti ja syrjäyttäen samalla vanhempia versioitaan. Teknologisten välineiden hankkiminen ja niiden ylläpito vaativatkin usein merkittäviä taloudellisia resursseja. Kaikilla yhteiskunnan jäsenillä, kuten nuorilla, ei ole välttämättä yhdenvertaisia edellytyksiä hankkia itselleen digitaalista osallisuutta mahdollistavia välineitä.

Maaseudulla asuvista nuorista lähes jokaisella oli käytössään oma älypuhelin ja 70 prosentilla perinteinen tietokone. (Taulukko 1)

Taulukko 1. Nuorten käytössä olevat digitaaliset laitteet erilaisissa elämisen ympäristöissä (n/%).

	Maaseutu (n=59)	Teollisuuskaupunki (n=198)	Kasvukeskus (n=149)
Älypuhelin	56 (95 %)	194 (98 %)	141 (95 %)
Älykello	12 (20 %)	48 (24 %)	41 (28 %)
Tablet-tietokone	18 (31 %)	47 (24 %)	58 (39 %)
Perinteinen tietokone	41 (70 %)	132 (67 %)	98 (66 %)
Pelikonsoli	25 (42 %)	99 (50 %)	70 (47 %)

Erilaiset kyselyaineiston valossa nuorten suosimat digitaaliset palvelut ja alustat, kuten Instagram, TikTok ja Snapchat, ovat yhtä tuttuja syrjäisellä maaseudulla kuin muuallakin. Maaseudun nuoret näyttävät kuitenkin suosivan joitakin digitaalisia ympäristöjä, kuten Facebookia, YouTubea ja erityisesti erilaisia pelaamiseen liittyviä palveluita, enemmän kuin nuoret muualla. Tämä havainto koskee erityisesti poikia. Sen sijaan vaikuttaa siltä, että maaseudulla vain tytöt käyttävät usein TikTokia, Instagramia ja erilaisia musiikin suoratoistopalveluja.

Kristian: No mä itse henkilökohtaisesti käytän aika paljon omaa puhelinta ja sitten tuota kannettavaa tietokonetta.

Edellinen haastattelusitaatti tukee kyselyaineistosta tehtyjä havaintoja, joiden perusteella maaseudun nuorilla on käytettävissään kaikki samat digitaaliset laitteet kuin elinvoimaisissa kasvukeskuksissa ja taantuvissa teollisuuskaupungeissa. Kyselyssä nuoria pyydettiin kertomaan erilaisista asioista, joiden he kokivat rajoittavan eniten omaa digitaalisten laitteiden ja ympäristöjen käyttöään. Vain melko harvat (5 %) syrjäisellä maaseudulla asuneista nuorista nimesivät heikkolaatuisen Internet-yhteyden tällaiseksi asiaksi. (Taulukko 2)

Taulukko 2. Nuorten nimeämät omaa digitaalisten laitteiden, palvelujen ja alustojen käyttöä eniten rajoittavat asiat erilaisissa elämisen ympäristöissä (n/%).

	Maaseutu (n=59)	Teollisuuskaupunki (n=198)	Kasvukeskus (n=149)
Heikko Internet-yhteys	3 (5 %)	19 (10 %)	12 (8 %)
Häiriköinti ja kiusaaminen	5 (9 %)	1 (1 %)	2 (1 %)
Vanhempi tai muu huoltaja	8 (14 %)	38 (19 %)	34 (23 %)
Käytössä oleva aika	17 (29 %)	59 (30 %)	54 (36 %)
Oma kiinnostus	27 (46 %)	70 (35 %)	62 (42 %)

Maaseudulle kohdistuvien digitalisaatioponnistusten painopisteenä on useimmiten teknisen infrastruktuurin varmistaminen. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten näkökulmasta teknisten laitteiden puute, tai pääsy erilaisten teknologisten ratkaisujen äärelle, ei näyttäisi olevan esteenä digitaaliselle osallisuudelle. Sen sijaan käyttöä rajoittavat muut asiat, kuten ajankäyttö ja oman kiinnostuksen puute.

Taidot digitaalisena kuiluna

Useissa tutkimuksissa digitaalisena kuiluna pidetään taitoja ja kyvykkyyksiä toimia digitaalisissa ympäristöissä. Digitaalisten taitojen merkitys korostuu erityisenä esteenä digitaaliseen yhteiskuntaan osallistumisessa (esim. van Dijk 2005; Robinson ym. 2015). Taitoa käyttää tietokonetta on verrattu jo melko kauan lukutaitoon (Inkinen & Kuru 2004). Digiosallisuus edellyttää yksilön kannalta riittäviä teknologisia taitoja ja osaamista. Euroopan Unioni (Euroopan komissio 2022) käyttää digitaalisen kompetenssin käsitettä kansalaisten digitaalisen osaamisen viitekehyksenä. Tähän kansalaistaitoon kuuluu tieto- ja viestintäteknologian varma, kriittinen ja luova käyttö, jolla pyritään saavuttamaan työhön, työllistymiseen, oppimiseen ja vapaa-aikaan, osallisuuteen ja/tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyviä tavoitteita. Digitaaliseen kompetenssiin kuuluvat tieto- ja datalukutaito, viestintä ja yhteistyö, digitaalisen sisällön luominen, turvallisuus ja ongelmanratkaisu.

Laajan eurooppalaisen EU Kids Online -tutkimuksen mukaan digitaaliset taidot ovat perusedellytys sille, että lapset ja nuoret voivat osallistua maailmaan Internetin välityksellä: taidoilla on merkitystä nuorten koulutuksen, työllisyyden ja yleisen hyvinvoinnin kannalta. David Smahelin ja muiden (2020) mukaan digitaaliset taidot ovat positiivisessa yhteydessä

verkkotoiminnan monipuolisuuteen ja tiheyteen: mitä enemmän verkon mahdollisuudet ovat lasten ja nuorten käytössä, sitä enemmän he kehittävät digitaalisia taitojaan ja päinvastoin.

Digitaalisia taitoja käsittelevän kartoituksen mukaan suomalaisilla on keskimäärin hyvät digitaidot, vaikkakin monet käyttävät vain itselleen aiemmin tuttuja digitaalisia sisältöjä ja palveluita (Valtiovarainministeriö 2020). Digitaalisessa yhteiskunnassa toimimiseen liittyviä valmiuksia tarkastellaan kuitenkin usein edelleen yksipuolisesti vain teknisten taitojen näkökulmasta. Tällöin jätetään huomioimatta psykologiset, kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät, jotka vaikuttavat uuden teknologian käyttöönottoon jopa enemmän kuin tekniset valmiudet (Nurmela ym. 2004). Hännisen ja muiden (2021) mukaan esimerkiksi asenteet voivat toimia edistävinä tai rajoittavina tekijöinä uusien digitaalisten taitojen omaksumiselle.

Nuorten asuinpaikkoihin kytkeytyvän eriarvoistumiskehityksen näkökulmasta on merkityksellistä, että muihin elämisen ympäristöihin verrattuna syrjäisen maaseudun nuorista useampi (7 %) koki, ettei heillä ole riittäviä digitaalisia taitoja (taulukko 3; ks. myös Byman ym. 2018). Kyselyyn saadut vastauksista kävi ilmi, etteivät he usein myöskään tiedä, mistä saisivat haettua asiaan apua. Lisäksi uusien digitaalisten laitteiden ja palvelujen käytön oppiminen on maaseutunuorille näyttäisi olevan jonkin verran vaikeampaa kuin muille (taulukko 4).

Taulukko 3. Nuorten näkemys väittämään ”Minulla on riittävän hyvät taidot käyttää erilaisia digitaalisia laitteita, palveluja ja alustoja” erilaisissa elämisen ympäristöissä (n/%).

	Maaseutu	Teollisuuskaupunki	Kasvukeskus
Täysin tai jokseenkin samaa mieltä	50 (85 %)	185 (93 %)	133 (89 %)
Ei samaa eikä eri mieltä	5 (8 %)	9 (5 %)	11 (8 %)
Täysin tai jokseenkin eri mieltä	4 (7 %)	4 (2 %)	5 (3 %)
Yhteensä	59 (100 %)	198 (100 %)	149 (100 %)

Taulukko 4. Nuorten näkemys väittämään ”Uusien digitaalisten laitteiden, palvelujen ja alustojen käytön oppiminen on minulle pääsääntöisesti helppoa” erilaisissa elämisen ympäristöissä (n/%).

	Maaseutu	Teollisuuskaupunki	Kasvukeskus
Täysin tai jokseenkin samaa mieltä	51 (86 %)	178 (90 %)	133 (89 %)
Ei samaa eikä eri mieltä	4 (7 %)	10 (5 %)	10 (7 %)
Täysin tai jokseenkin eri mieltä	4 (7 %)	10 (5 %)	6 (4 %)
Yhteensä	59 (100 %)	198 (100 %)	149 (100 %)

Kristian: No kyllä mä näen, että mun oma tekeminen on aika paljon erilaista. Että monet mun tutut ja luokkalaiset ja näin, niin kuin Snapissa juttelee ihan tosi monen ihmisen kanssa ja laittelee niille kuvia sitten itsestään ja muuta tällaista ja. On niin kun tavallaan silleen tosi erilaisia näkemyksiä ja mitä tekee netissä ja niin kun moni käyttää paljon erilaisia sovelluksia niillä on hirveästi enemmän kaikkia kuin esimerkiksi mulla, että mä tykkään olla aika silleen niin kun minimalistinen [naurahtaa] niiden kanssa, että tota mulle riittää, että mulla on muutamat sellaiset tärkeimmät ihmiset sitten niin kuin tavoitettavissa.

Kaiken kaikkiaan syrjäisellä maaseudulla asuvien nuorten toiminta erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä näyttää kyselyssä saadun aineiston analyysin valossa olevan monin tavoin rajoitetumpaa ja niukempaa: monet heistä ovat sitä mieltä, etteivät he pysty ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla (15 %) ja olemaan vapaasti oma itsensä (20 %), ja harvempi heistä on kokenut ryhmäytymisen tunteita (64 %). Maaseudun nuoret ovat kuitenkin yhtä lailla samaa mieltä (75 %) kuin muutkin siitä, että erilaisilla digitaalisilla ympäristöillä on myönteinen vaikutus heidän elämänsä. Toisaalta lähes puolet heistä kertoi rajoittavansa omaa digitaalisten laitteiden ja ympäristöjen käyttöään, koska on lähtökohtaisesti kiinnostunut muista asioista.

Nuorten sosiokulttuurinen osallisuus syrjäseudulla

Kolmannen tason digitaalinen kuilu on sosiokulttuurinen osallisuus sekä sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten kontekstien vaikutus digitaaliseen osallistumiseen. Kuten Laura Dixon ja muut (2014) esittävät, on tärkeää ottaa huomioon toimijuus, asenteet, sosiaaliset rakenteet sekä kulttuuriset normit ja kontekstit. Teresa Correan ja Isabel Pavezin (2016) mukaan toimijuuden merkitykset korostuvat maaseudulla, koska syrjäisyys tekee sosiaalisesta kontekstista ratkaisevamman kaikkien toimien ja päätösten kannalta. On havaittu, että alhainen koulutustaso ja rajalliset sosiaaliset verkostot saattavat haitata verkkokokemuksia ja digitaalisten taitojen ja osallisuuden kehittymistä.

Verkkokyselyn taustatietoja kartoittavat vastaukset tuovat esille, että nuorten asuinpaikka on yhteydessä esimerkiksi heidän perheidensä sosioekonomiseen asemaan; määrällisessä aineistossa syrjäisen maaseudun nuorten vanhemmat olivat vähemmän koulutettuja kuin elinvoimaisissa kasvukeskuksissa ja taantuvissa teollisuuskaupungeissa (taulukko 5). He myös arvioivat perheensä taloudellisen toimeentulon suhteellisesti heikommaksi (taulukko 6).

Taulukko 5. Nuorten vanhempien koulutusaste erilaisissa elämisen ympäristöissä (n/%).

	Maaseutu	Teollisuus- kaupunki	Kasvukeskus
Molemmilla vanhemmilla korkeakoulututkinto	6 (10 %)	55 (28 %)	84 (56 %)
Toisella vanhemmista korkeakoulututkinto	17 (29 %)	54 (27 %)	30 (20 %)
Kummallakaan vanhemmista ei korkeakoulututkintoa tai ei tietoa koulutuksesta	36 (61 %)	89 (45 %)	35 (24 %)
Yhteensä	59 (100 %)	198 (100 %)	149 (100 %)

Taulukko 6. Nuorten perheiden koettu taloudellinen toimeentulo erilaisissa elämisen ympäristöissä (n/%).

	Maaseutu	Teollisuuskaupunki	Kasvukeskus
Hyvä tai erittäin hyvä	26 (44 %)	123 (62 %)	104 (70 %)
Keskinkertainen	28 (48 %)	55 (28 %)	34 (23 %)
Heikko, erittäin heikko tai ei tietoa toimeentulosta	5 (8 %)	20 (10 %)	11 (7 %)
Yhteensä	59 (100 %)	198 (100 %)	149 (100 %)

Kyselyyn vastanneiden nuorten tulevaisuuden suunnitelmat heijastelivat kussakin elämisen ympäristössä vallitsevaa vanhempien koulutus-
tasoa: syrjäisen maaseudun nuorista suurempi osa aikoi suunnata peruskoulun jälkeen ammattioppilaitokseen. Erityisesti pojat suunnittelivat harvemmin hakeutuvansa lukioon, mutta silti myös monet heistä
aikoivat muuttaa pois maaseudulta peruskoulun jälkeen. Syrjäisen seudun tutkimuspaikkakunnalla oli edelleen lukio, joka mahdollisti jatko-opinnot kotoa käsin. Ammattioppilaitokset sen sijaan sijaitsivat kaukana ja vaativat muuttoa toiselle paikkakunnalle. Tutkimusaineis-
tossa suuren paikkakunnan nuoret eivät olleet muuttamassa pois kotoa peruskoulun jälkeen; sen sijaan muutto oli ajankohtaista syrjäkylän nuorille ja myös joillekin teollisuuskaupungin nuorille, joille sopivaa opiskelualaa ei löytynyt läheltä, vaikka ammatillisia opintoja olikin tarjolla.

Myös Kristianin suunnitelmat liittyivät ammattiin opiskeluun ja toiselle paikkakunnalle muuttoon sopivan opiskelualan perässä:

Kristian: No mä hain tuota [...] ammattikouluun. Se oli mun ykkösvalinta silloin kun meillä oli ne yhteishaut, että tuota tulevaisuudessa just meinasin, että tosiaan kaikki sellainen matkailu ja muu tällainen on kyllä mun mielestä tosi kiinnostavaa. Ja tulevaisuuden suunnitelmissa olisi kyllä varmaan jossain vaiheessa käydä tai sitten jopa muuttaa ulkomaille.

Määrällisen kyselyaineiston perusteella näyttää siltä, että jotkin nuorten käyttämät digitaaliset laitteet ja ympäristöt ovat vahvasti sukupuolittuneita. Esimerkiksi suurin osa Instagramin, Snapchatin ja TikTakin käyttäjistä on tyttöjä. YouTube ja erilaiset pelaamiseen liittyvät laitteet ja palvelut ovat puolestaan huomattavasti suosituimpia poikien keskuudessa. Pojat myös arvioivat omat digitaaliset taitonsa riittävämmiksi, ja he kokevat voivansa ilmaista ja olla vapaammin oma itsensä erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä. Pojat kokevat enemmän ryhmäytymisen tunteita ja ovat useammin sitä mieltä, että digitaaliset ympäristöt vaikuttavat myönteisesti heidän elämäänsä. Kyselyaineistossa tämä tulee selkeästi esille sekä syrjäisellä maaseudulla, taantuvassa teollisuuskaupungissa että elinvoimaisessa kasvukeskuksessa. Erot sukupuolten välillä ovat kuitenkin merkittävästi pienemmät teollisuuskaupungissa ja elinvoimaisessa kasvukeskuksessa kuin syrjäisellä maaseudulla.

Vaikka syrjäisellä maaseudulla fyysiset välimatkat esimerkiksi harrastuspaikoille, erilaisten peruspalveluiden äärelle ja kavereiden luo voivat olla suhteellisen pitkiä, erilaisten ilmeisen hyvin saatavilla olevien digitaalisten laitteiden, palveluiden ja alustojen mahdollistama yhteydenpito ei ole maaseudun nuorten keskuudessa sen tiiviimpää tai merkityksellisempää kuin muuallakaan. Syrjäisyys ja välimatkat eivät siis tunnu lisäävän digitaalisten laitteiden luomaa läsnäoloa.

Kristian: Me asutaan aika metsässä, niin lähimetsässä lenkillä ja muuten tälleen, niin ellen sitten kuuntele podcastia tai musiikkia samalla kun juoksen, niin sitten jätän yleensä puhelinta pois. Ja yleensä jos tekee kouluhommia tai muita tällaisia, niin yritän olla ilman sitä puhelinta sitten siinä vaiheessa.

Haastattelija: Joo. No entäs sitten kun olette kavereitten kanssa, niin onko teillä silloin puhelimet esillä?

Kristian: No saattaa olla useinkin, mutta tota mä oon tosi sellainen ihminen, että mä näen kyllä kavereita silleen jossain silleen kasvotusten, jos koulua ei lasketa, niin aika harvoin niin kuin vapaa-ajalla.

Kristian suhtautuu myös suhteellisen varovaisesti sosiaalisen median käyttöön eikä juurikaan julkaise itse julkista materiaalia. Tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät ylipäätään itse juurikaan julkaisseet omaa

materiaalia omissa verkkoympäristöissään ja suhtautuivat varauksellisesti ja varovaisesti itsensä esittämiseen. Sosiaalinen media onkin tutkimuksissa (ks. esim. Tuuva-Hongisto & Korjonen-Kuusipuro tulossa) nimitetty vahvasti vertaisryhmien hallitsemaksi tilaksi, johon sisältyy monen suuntaisia nuoruuteen liittyviä normatiivisia odotuksia.

Kristian: No enpä mä oikeastaan silleen hirveemmin, että esimerkiksi monella nuorellahan on varmaan sellainen sovellus kuin Instagram, missä julkaistaan, vaikka kuvia just tohon omista tärkeistä asioista tai jotain selfietä tai tällaisia. Niin mulla ei ole sitä ollenkaan, mutta tota mulla on Snapchat ja sitten mulla on TikTok. Niin sinne mä teen sitten välillä sellaisia niin kuin lähimmille kavereille julkaisen, vaikka silleen, että päivän kuulumisia ja tapahtumia, mutta en oikeastaan muuta.

Tätä tulkintaa vasten on huomionarvoista, että syrjäisellä maaseudulla asuvat nuoret kertoivat kyselyssä kokevansa muita useammin (8 %) kiusaamista tai muuta häirintää erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä. Erityisesti pojat olivat joutuneet kiusaamisen kohteeksi. Kiusaamista verkossa oli kokenut myös Kristian:

Haastattelija: Tuota, no onko sulle tullut vastaan tuolla verkossa mitään sellaisia ikäviä asioita, kiusaamista tai tämän tyyppistä?

Kristian: No joo, että tuota oikeastaan, no ei nyt vähään aikaan, mutta esimerkiksi silloin kun mä olin 7. luokalla, niin mähän oon siis ilmaisutaidonluokalla ja meillä oli sitten sellainen [...] tavallaan näytelmä tapahtuma missä sitten nää ilmaisutaidonluokkalaiset on kehittänyt näytelmän niinku siinä kevään puolella ja esittää sitten sen niin kuin koko koululle ja näin ja. No sitten toiset oppilaat oli kuvannut sen ja julkaissut sen nettiin ja sitten sille oli naureskeltu ja sitä oli levitelty ympäriinsä ja. Siitä tuli kyllä sitten niin kuin ihan, se vietiin rehtorille se juttu, että vaikka se niinku kuitenkin tavallaan järjestettiin silleen koulun ulkopuolella, mutta se on niinku koulun sisäinen tapahtuma kuitenkin, niin se oli tosi kurjaa sitten, että siitä tehtiin sellaista.

Maaseudun pojat kokivat muita harvemmin, että heidän vanhempansa valvovat ja säätelevät heidän erilaisten digitaalisten laitteiden ja ympäristöjen käyttöään.

Haastattelija: Tuleeko siitä ajankäytöstä koskaan riitaa vaikkapa vanhempien kanssa tai?

Kristian: No eipä oikeastaan, että tota meillä on sellaiset perussäännöt, että puhelinta ei tuoda ruokapöytään ja muuta tällaista. Että yleensä sitten jos joku vaikka sanoo, että laita puhelin pois, niin mä kyllä laitan sen ihan aina pois. Että ei ole mitään mulla ei ole mitään ongelmaa niin kuin olla ilman puhelinta tai sosiaalista mediaa [naurahtaa], että mä pystyn kyllä olemaan myös ilman sitä.

Kaiken kaikkiaan tutkimusaineisto tuo esille syrjäisellä maaseudulla asuvien nuorten muualla asuvia heikomman kiinnittymisen digitaaliseen elämään. Kaarakaisen ja Kaarakaisen (2018) määrittelemissä käyttäjäprofileissa maaseutunuoret näyttäytyvät yksipuolisina käyttäjinä, joilla digitaalisten teknologioiden käyttö jää huomattavan vähäiseksi kaikilla teknologioiden käytön ulottuvuuksilla verrattuna muihin nuoriin. Käyttö on yksipuolista, sillä nämä nuoret käyttävät teknologioita säännöllisesti – ja silloinkin muita vähäisemmässä määrin – vain sosiaalisten suhteiden ylläpitoon, digitaaliseen viihteeseen ja pelaamiseen. Muunlainen käyttö jää yksipuolisilla käyttäjillä keskimäärin korkeintaan satunnaiseksi. Erittäin sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvä käyttö on näiden nuorten keskuudessa vähäistä (emt.).

Keskustelu ja johtopäätökset

Digitalisaatioon liittyvänä toiveena on, että vahvistamalla kaikkien digitaalista osallistumista päästään tilanteeseen, jossa digitalisaation lupaukset toteutuvat ja samalla torjutaan eriarvoisuuden potentiaalista uhkaa. Digitalisaation vahvistuessa erilaisten teknologioiden käyttö ja niihin liittyvät taidot ovat olennaisia – jopa välttämättömiä. Lisäksi erilaiset kulttuuriset ja sosiaaliset rakenteet, diskurssit ja käytännöt ohjaavat ihmisiä käyttämään näitä teknologioita. Noora Talsi ja Sari Tuuva-Hongisto (2009) kutsuvat tällaista välttämättömyyttä teknologiseksi imperatiiviksi, jolla tarkoitetaan sosiaalista ja kulttuurista painetta hyödyntää keskeisiä teknologioita, joista on tullut merkittävä osa yhteiskuntaa ja sen ideologiaa.

Maaseudulla ja syrjäseuduilla digitalisaatioon liittyy erityinen lupaus sen mahdollisuudesta häivyttää pitkien välimatkojen tuomia esteitä. Välimatkat ovat etenkin syrjäisen maaseudun nuorille haaste: pitkät koulumatkat, pitkät harrastusmatkat, pitkät matkat kavereiden luokse. Useissa tutkimuksissa (ks. esim. Tuuva-Hongisto ym. 2016) on tuotu esiin, että palveluja ja osallistumisen mahdollisuuksia on niukasti – syrjäkylä on paikka, jossa ei ole nuorille mitään. Maaseudulla asuvat nuoret ovat myös syrjäseutujen autottomia; välimatkat vaativat aina jonkun kuljettamaan ja kyyditsemään. Tästä syystä voisi odottaa, että digitalisaatiolla olisi erityinen merkitys maaseudun nuorille. Tämä oli myös oletus DEQUAL-tutkimushankkeen taustalla erilaisista asuinympäristöistä erilaisina nuoreksi kasvamisen paikkoina ja mahdollisuuksien tarjoajina.

Jo aineistonkeruuvaiheessa oli havaittavissa, ettei digitaalisuus ollut mitenkään erityisessä asemassa maaseutunuorten mielissä. Päinvastoin. Heti alusta lähtien tuli vastaan ongelmia: kiinnostuksen puutetta aihepiiriin ja ylipäänsä haasteita tutkimusaineiston kokoamisessa. Kontaktin luominen maaseudulla asuviin nuoriin oli vaikeaa, yhteistyö koulujen kanssa osoittautui erityisen haastavaksi, ja opettajat jo alusta pitäen varoittelivat, että nuoria voi olla mahdoton saada osallistumaan tutkimukseen tai haastatteluihin. Niin kävikin, että yksikään nuori ei halunnut osallistua tutkimushaastatteluun. Kyse on paitsi itse tutkimukseen osallistumisen vaikeudesta ja kiinnostamattomuudesta myös siitä, ettei aihepiiri ollut innostava. Haastateltavien puuttumisen takia käytettiin myös maaseutualueille kohdennettua mainontaa nuorten suosimassa sosiaalisessa mediassa, mutta sekään ei tavoittanut tutkimuksen aiheista kiinnostuneita nuoria. Haastatteluaineiston keruun hankaluus toisti kyselyaineistosta vahvasti välittyntä havaintoa: maaseudun nuoria ei kiinnosta.

Mistä nuoret sitten olivat kiinnostuneita? Mitä nämä muut mahdollisuudet ja kiinnostuksen kohteet olivat? Internetissä toteutetussa kyselyssä syrjäseutujen nuorten suosituimmat harrastukset liittyivät moottoriurheiluun ja pelaamiseen sekä luonnossa liikkumiseen. Vertailun vuoksi kasvukeskuksen nuorilla moottoriurheilua ei mainittu lainkaan, ja suosituimpia olivat liikuntaan ja kulttuuriin (musiikki, taide, teatteri) liittyvät harrastukset. Kiinnostavaa on myös se, ettei kaverisuhteita tai harrastuksia ylläpidetä syrjäkylillä Internet-välitteisesti – tai se näkyy aineistossa heikompana kuin muilla paikkakunnilla. Kasvokkainen kohtaaminen korostuu, vaikka se tapahtuukin pääosin kouluympäristössä. Internet-viestittelyssä juteltiin pääosin samojen koulukavereiden kanssa. Myös Internetissä seurattavat henkilöt ovat usein kavereita ja sukulaisia. Digitaaliset mahdollisuudet eivät siis välttämättä laajenna vaan täydentävät fyysistä elämisen ympäristöä.

Myöskään koulutussuunnitelmien ja -polkujen näkökulmasta digitalisaatio ei näytä täyttävän lupaustaan syrjäseutujen nuorille. Digitaaliset mahdollisuudet eivät heikennä lähtemisen imperatiivia työn ja opiskelun perässä. Yhdeksäsluokkalaiset menevät joko lukioon tai ammatilliseen koulutukseen, ja syrjäseudulta katsottuna opintomahdollisuudet ovat kaukana. Digitalisaation luomat etäopiskelumahdollisuudet eivät tunnu – ainakaan vielä – konkretisoituvan nuorten arjessa ja valinnoissa.

Myöskään informaalia oppimista ei oikein osata nähdä arjen digikäytön hyötynä.

Maaseutunuorten kannalta ratkaisevaa on tietynlainen kulttuurinen ja elämäntavallinen etäisyys ja irrallisuus suhteessa digitaalisiin kulttuurisiin, yhteisöihin ja kommunikaatioon. Digitaaliset erot nivoutuvat maaseudulla elävien nuorten sosio- ja nuorisokulttuurisiin maisemiin (Haantio & Haverinen tulossa). Tutkimusaineiston yhdeksäsluokkalaiset nuoret eivät maaseudulla kiinnity diginuoruuteen samalla tavalla kuin kaupungeissa, ja digitaaliset mahdollisuudet jäävät etäisemmäksi. Nuorilla on sekä fyysinen pääsy digitaalisten laitteiden äärelle että osaamista, mutta maaseutunuorten sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset kontekstit eivät kiinnitä heitä digitalisaation tarjoamiin mahdollisuuksiin samassa määrin kuin kaupunkinuria.

Kiitokset

Tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa DEQUAL: Luokkaistuva digiyhteiskunta – nuorten eriarvoistuvat elämät sosioteknologisissa imperatiiveissa ja kuvitelmissa -hanketta (2020–2024, SA 330574), joka on Itä-Suomen yliopiston ja Nuorisolan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu) yhteishanke. Kirjoittajat kiittävät Suomen Akatemiaa saamastamme rahoituksesta sekä kaikkia tutkimukseemme osallistuneita nuoria.

Kirjallisuus

- Bernelius, V. & H. Huilla 2021. Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7. Valtioneuvosto, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-761-4>
- Braun, V. & V. Clarke 2022. Thematic analysis: A practical guide. Sage Publications, London.
- Byman, R, T. Korhonen, S. Sintonen, O. Vesterinen & H. Kynäslähti 2018. Nuorten käsitykset digitalisaation tärkeydestä. Teoksessa Pekkarinen, E. & S. Myllyniemi (toim.). Opinpolut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto, Helsinki. 149–158.
- boyd, d. 2014. It's complicated: The social lives of networked teens. Yale University Press, London.
- Correa, T. & I. Pavez 2016. Digital inclusion in rural areas: A qualitative exploration of challenges faced by people from isolated communities. Journal of Computer-Mediated Communication 21:3, 247–263. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12154>

- De Ridder, S. 2021. The banality of digital reputation: A visual ethnography of young people, reputation, and social media. *Media and Communication* 9:3, 218–227. <https://doi.org/10.17645/mac.v9i3.4176>
- Dixon, L. J., T. Correa, J. Straubhaar, L. Covarrubias, D. Graber, J. Spence & V. Rojas 2014. Gendered space: The digital divide between male and female users in Internet public access sites. *Journal of Computer-Mediated Communication* 19:4, 991–1009. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12088>
- Eriksson, S. & S. Tuuva-Hongisto 2019. Nuorisotyön digitalisaatio 2030: "Meidän tulisi osata tarjota nuorille työkaluja maailmaan, jota me emme vielä itse tunne." Xamk tutkii 11. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Mikkeli.
- Euroopan komissio 2022. DigComp Framework. Saatavissa: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp/digcomp-framework_en [Viitattu 16.8.2023.]
- Fonseca, T. 2019. The Internet as a global playground: Young citizens and informal spaces of agency, a Portuguese case study. *Mind, Culture, and Activity* 26:4, 353–370.
- Haverinen, V.-S., P. Armila & S. Tuuva-Hongisto tulossa. Nuoruuden jännitteet ja huolenaiheet: nuorten digitaalisen ajankäytön moraaliset järjestykset. Teoksessa Tuuva-Hongisto, S., K. Korjonen-Kuusipuro & V.-S. Haverinen (toim.). *Diginuoruus ja kasvavat erot*.
- Haantio, S. & V.-S. Haverinen tulossa. Fyysisten mahdollisuuksien maisemien ja digitaalisten elämisen ympäristöjen liikuttamat nuoret. Teoksessa Tuuva-Hongisto, S., K. Korjonen-Kuusipuro & V.-S. Haverinen (toim.). *Diginuoruus ja kasvavat erot*.
- Helsper, E. 2021. *The digital disconnect: The social causes and consequences of digital inequalities*. Sage, London.
- Hirvonen, T., P. Kahila, A. Kurvinen, O. Lehtonen & J. Sinerma 2020. *Maaseudun valokuituinvestoinnit*. Kuntaliitto, Helsinki. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2020/2051-maaseudun-valokuituinvestoinnit> [Viitattu 16.8.2023.]
- Honkaniemi, T. & I. Luoto 2016. *Paikallisuus ja digitalisaatio: Valokuituverkkojen merkitys maaseutualueiden kehittämisessä*. Selvityksiä ja raportteja 210. Vaasan yliopisto, Vaasa. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-721-7>
- Honkaniemi, T. & I. Luoto 2021. Sitovan ja siltaavan sosiaalisen pääoman merkitys maaseudun valokuiturakentamisessa. *Maaseutututkimus* 29:2, 8–31. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/109001>
- Hänninen, R., J. Karhinen, V. Korpela, L. Pajula, O. Pihlajamaa, M. Merisalo, O. Kuusisto, S. Taipale, J. Kääriäinen & T.-A. Wilska 2021. *Digiosallisuuden käsite ja keskeiset osa-alueet*. Digiosallisuus Suomessa -hankkeen väliraportti. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki.
- Inkinen, T. & P. Kuru 2004. *Kansalaiset ja tietoyhteiskunnan sosiaaliset vaikutukset*. Pirkanmaan tietoyhteiskuntatutkimus 2004. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Ito, M., J. Antin, M. Finn, A. Law, A. Manion, S. Mitnick, D. Schlossberg, S. Yardi & H. Horst 2009. *Hanging out, messing around, geeking out: Living and learning with new media*. Cambridge, MIT Press.
- Jasanoff, S. & S.-H. Kim 2009. Containing the atom: Sociotechnical imaginaries and nuclear power in the United States and South Korea. *Minerva* 47:2, 119–146. <https://doi.org/10.1007/s11024-009-9124-4>

- Jenkins, H., K. Clinton, R. Purushotma, A. Robison & M. Weigel 2006. *Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century*. MacArthur Foundation, Chicago.
- Kaarakainen, S. & Kaarakainen, M. 2018. Tulevaisuuden toivot – Digitaalisten medioiden käyttö nuorten osallisuuden ja osaamisen lähteenä. *Media & viestintä* 1:4, 235–254. <https://doi.org/10.23983/mv.77458>
- Korkmazer, B., S. De Ridder & S. Van Bauwel 2023. Sexual reputation, intersectional intimacies and visual social media: Exploring young people’s mores on “good” versus “bad” online sexual reputations. Teoksessa Krijnen, T., P. G. Nixon, M. D. Ravenscroft & C. M. Scarcelli (eds.). *Identities and intimacies on social media: Transnational perspectives*. Routledge, London. 85–102.
- Kurvinen, A., A. Jolkkonen & V. Lemponen 2018. *Verkosta vauhtia: Valokuituverkot ja digitalisaatio työn, yritystoiminnan ja opiskelun mahdollistajana maaseudulla*. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.
- Lauha, H. 2015. *Verkko nuorten kokemana ja kertomana*. Verke, Helsinki. Saatavissa: <https://www.verke.org/julkaisut/verkko-nuorten-kokemana-ja-kertomana> [Viitattu 16.8.2023.]
- Liikenne ja viestintäministeriö 2020. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi laajakaistarakentamisen tuesta*. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM053:00/2021> [Viitattu 16.8.2023.]
- Lindgren, J., R. Mokka, A. Neuvonen & A. Toponen 2019. *Digitalisaatio: Murroksen koko kuva*. Tammi, Helsinki.
- Literat, I., N. Kligler-Vilenchik, M. Brough & A. Blum-Ross 2018. Analyzing youth digital participation: Aims, actors, contexts and intensities. *The Information Society* 34:4, 261–273. <https://doi.org/10.1080/01972243.2018.1463333>
- MDI 2021. *Aluekehityksen laaja tilannekuva*. Saatavissa: https://www.mdi.fi/tietopalvelu/laaja_tilannekuva/ [Viitattu 16.8.2023.]
- Moxon, D., A. Marina Șerban, D. Potočnik, N. Connolly, L. Pasic & V. Ștefan 2021. Young people, social inclusion and digitalisation: Emerging knowledge for practice and policy. Eurooppa-neuvosto & Euroopan komissio. Saatavissa: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261623/YKB-27-WEB.pdf/dbab979b-75ff-4ee8-b3da-c10dc57650d5> [Viitattu 16.8.2023.]
- Noppiari, E. & N. Uusitalo 2011. *Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella: Näkökulmia nuorten verkkoyhteisöisyyteen*. Tampere: Tampere University Press.
- Nurmela, J., T. Melkas, T. Sirkiä, M. Ylitalo & L. Mustonen 2004. *Suomalaisten viestintäväliuudet 2000-luvun vuoroaikutusyhteiskunnassa*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Prensky, M. 2001. Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon* 9:5, 1–6.
- Pöysä, V. & Ristaniemi, H. 2023. Assembling places, technologies and young people: Becoming rural youth with vehicles and digital technologies in Finland. *Journal of Youth Studies*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/13676261.2023.2271875>
- Robinson, L., S. Cotten, H. Ono, A. Quan-Haase, G. Mesch, W. Chen, J. Schulz, T. Hale & M. Stern 2015. Digital inequalities and why they matter. *Information, Communication and Society* 18:5, 569–582. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1012532>
- Siddiq, F., F. Røkenes, A. Lund & R. Scherer 2023. New kid on the block? A conceptual systematic review of digital agency. *Education and Information Technology*. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-12038-3>

- Smahel, D., H. Machackova, G. Mascheroni, L. Dedkova, E. Staksrud, K. Ólafsson, S. Livingstone & U. Hasebrink 2020. EU kids online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online.
- Talsi, N. & S. Tuuva-Hongisto 2009. ”Ei vietetty sinä jouluna tekniikan riemujuhlaa”: Teknologinen imperatiivi teknologiaelämäkerroissa. *Kulttuurintutkimus* 26, 71–82.
- Tuuva-Hongisto, S., V. Pöysä & P. Armila 2016. *Syrjäkylien nuoret – unohdetut kuntalaiset?* Kaks, Helsinki.
- Tuuva-Hongisto, S. & K. Korjonen-Kuusipuro, V.-S. Haverinen & P. Armila tulossa. Johdanto: Digitaalinen nuoruus. Teoksessa Tuuva-Hongisto, S., K. Korjonen-Kuusipuro & V.-S. Haverinen (toim.). *Diginuoruus ja kasvavat erot*.
- Tuuva-Hongisto, S. & K. Korjonen-Kuusipuro tulossa. *Retroseksistiset teknokulttuurit ja nuorten sukupuolittuneet digitaaliset maisemat*.
- Valtiovarainministeriö 2020. *Digitaitokartoitus – digitaalinen kysely*. Saatavissa: <https://vm.fi/documents/10623/30029448/Digitaitokartoitus+%E2%80%93+Digitaalinen+kysely.pdf/52d627ca-89a0-605d-5003-a0eff0248898/Digitaitokartoitus+%E2%80%93+Digitaalinen+kysely.pdf?t=1598850515996> [Viitattu 16.8.2023.]
- Van Dijk, J. 2005. *The deepening divide: Inequality in the information society*. Sage Publications, Thousand Oaks.
- Viinämäki, L., V. Kivivirta, A. Selkälä, O. Voutilainen, A. Syväjärvi, A. Suikkanen 2017. ... ajasta ja paikasta riippumatta...: Digikansalaisuus ja palveluiden saavutettavuus maaseudulla -hankkeen loppuraportti. Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi. Saatavissa: https://issuu.com/lapinamk/docs/a_1_2017_viinamaki_kivivirta_selkal/141 [Viitattu 16.8.2023.]
- Weckroth, M., K. Hamunen & L. Leskinen 2022. Digitaalisuus ja maaseudun sosiaalinen pääoma – sopeutumista hybridiratkaisujen kautta? *Maaseutututkimus* 30:1, 118–128. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/119905>